

اظهار نظر مجمع مشورتی حقوقی

در خصوص:

طرح آئین دادرسی

جرائم نیروهای مسلح و دادرسی الکترونیکی

مواد (۲۲) الی (۳۱)

کد گزارش: ۹۳۰۳۰۰۸

تاریخ انتشار: ۱۳۹۳/۰۳/۲۰

پژوهشکده شورای نگهبان

شناسنامه گزارش

موضوع:

گزارش کارشناسی در خصوص

طرح آئین دادرسی جرائم نیروهای مسلح و دادرسی الکترونیکی

مواد (۲۲) الی (۳۱)

تهیه کننده: پژوهشکده شورای نگهبان

شماره گزارش: ۹۳۰۳۰۰۸

تاریخ تنظیم: ۱۳۹۳/۰۳/۲۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

طرح آئین دادرسی جرائم نیروهای مسلح و دادرسی الکترونیکی

مواد (۲۲) الی (۳۱)

ماده (۲۲) - مغایرت با اصل ۱۷۲

۱. اطلاق بند «الف» این ماده که رسیدگی به «کلیه جرائم ارتكابی در مناطق عملیاتی» «که توسط نظامیان ارتكاب می‌یابد»، را در صلاحیت «دادگاه زمان جنگ» قرار داده است، از جهت اینکه شامل جرائم عمومی نظامیان که ممکن است در مناطق عملیاتی ارتكاب یابد می‌شود، مغایر اصل ۱۷۲ قانون اساسی است.

۲. بند «ب» این ماده مبنی بر «جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی»، می‌تواند مشتمل بر جرائم غیر نظامی نیز باشد. به عنوان نمونه یک فرد نظامی در خارج از محل و زمان خدمت به تبلیغ علیه نظام بپردازد. لذا اطلاق این بند به دلیل اینکه شامل جرائم غیرنظامی نیز می‌گردد خارج از موضوع اصل ۱۷۲ قانون اساسی است.

لکن جرائم مزبور هم اکنون به موجب موافقت مقام معظم رهبری که طی نامه شماره ۴۲۹۹/۷۳/م مورخ ۱۳۷۳/۱۱/۲۰ رئیس قوه قضائیه^(۱) ابلاغ شده

۱. «۱. سازمان قضایی نیروهای مسلح مجاز است به کلیه جرایم امنیتی پرسنل نیروهای مسلح رسیدگی نماید. ۲. سازمان قضایی نیروهای مسلح مجاز است به جرایم در حین خدمت نیروهای

است در صلاحیت محاکم نظامی قرار دارد.

توضیح آنکه در خصوص جرائم فوق سازمان قضائی نیروهای مسلح طی نامه شماره ۱۳۷۳/۱۱/۳ مورخه ۷/۹/۱۰۹۰۱/۷۳ به محضر ریاست محترم قوه قضائیه پیشنهاد نمود از مقام معظم رهبری کسب اجازه شود که «سازمان قضائی نیروهای مسلح مجاز باشد به جرائم امنیتی پرسنل نیروهای مسلح و جرائم در حین خدمت آنان رسیدگی شود».

رئیس قوه قضائیه نیز پس از کسب اجازه از مقام معظم رهبری مقرر فرمودند «پس از استجازه از محضر مقام معظم رهبری که حضوراً انجام شد اجازه فرمودند تا زمانیکه قانون مورد بحث برای طرح در مجلس شورای اسلامی آماده می‌شود با پیشنهاد موافقت می‌شود» و نامه فوق الذکر را ابلاغ نمودند.

ماده (۲۳) - مغایرت با اصل ۱۷۲

این ماده که صلاحیت دادگاه‌های نظامی زمان جنگ را به ترتیب تعیین شده برای سایر دادگاه‌های نظامی دانسته است مبتنی بر ایرادات وارده نسبت به صلاحیت دادگاه‌های نظامی در این مصوبه (نظیر مواد ۶ و ۲۸)، واجد ایراد است.

ماده (۲۴) - ابهام مغایرت با اصل ۱۶۴

به موجب تبصره این ماده قضات سازمان قضائی با ابلاغ رئیس قوه قضائیه می‌توانند با حفظ سمت به عنوان قضات دادرسی یا دادگاه نظامی زمان جنگ

مسلح رسیدگی نمایند.»

به نقل از مجموعه جرایم و دادرسی نیروهای مسلح، معاونت حقوقی ریاست جمهوری، ص ۲۵۶.

انجام وظیفه کنند.

حکم این ماده از جهت اینکه مشخص نیست آیا قضات سازمان قضائی با ابلاغ رئیس قوه قضائیه ملزم به انجام وظیفه به عنوان قاضی دادسرا یا دادگاه نظامی زمان جنگ با حفظ سمت می‌باشند یا صرفاً اختیار این امر را خواهند داشت واجد ابهام است. در صورتی که منظور از این حکم الزام قضات باشد، به دلیل عدم رعایت ترتیبات مقرر در اصل ۱۶۴ قانون اساسی مبنی بر لزوم رضایت قاضی در تغییر محل خدمت و یا به اقتضای مصلحت جامعه با تصمیم رییس قوه قضائیه پس از مشورت با رییس دیوان عالی کشور و دادستان کل، مغایر این اصل از قانون اساسی است.

ماده (۲۶) - مغایرت با بند «۱» اصل ۱۵۸

تبصره این ماده انحلال دادگاه‌های نظامی زمان جنگ را منوط به پیشنهاد رئیس سازمان قضائی نیروهای مسلح و تصویب رئیس قوه قضائیه نموده است. درخصوص مغایرت حکم مزبور با بند «۱» اصل ۱۵۸ قانون اساسی دو نظر وجود دارد:

نظر اول:

این حکم، به دلیل اینکه چارچوبی را برای اختیار رئیس قوه قضائیه در ایجاد تشکیلات مقرر نموده است و همچنین به دلیل اینکه بند «۱» اصل ۱۵۸ قانون اساسی صرفاً به ایجاد تشکیلات اشاره کرده است و ناظر به انحلال آنها نیست مغایرتی با بند «۱» اصل ۱۵۸ قانون اساسی ندارد.

نظر دوم:

حکم مزبور از این جهت که باعث محدودیت اختیار رئیس قوه قضائیه در انحلال این دادگاه‌ها رأساً و بدون پیشنهاد رئیس سازمان قضائی می‌باشد و به نوعی از بین برنده اصل اختیار رئیس قوه قضائیه در این خصوص می‌باشد، مغایر بند «۱» اصل ۱۵۸ قانون اساسی است.

ماده (۲۸) - مغایرت با اصل ۱۷۲

این ماده به بیان صلاحیت‌های دادگاه‌های نظامی پرداخته است. پیش از بررسی این ماده نکته قابل توجهی که وجود دارد این است که عمده موارد مذکور در این ماده به نوعی خارج از صلاحیت دادگاه‌های نظامی و محدوده جرائم خاص نظامی مقرر در اصل ۱۷۲ قانون اساسی است ولیکن بیشتر این موارد داری مجوز یا موافقت مقام معظم رهبری و یا مطابق مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام که در راستای حل معضل به تصویب رسیده است می‌باشد. ذیلاً به بررسی این موارد می‌پردازیم:

۱. بند «الف» تقریباً تکرار مفاد اصل ۱۷۲ قانون اساسی است و از این جهت فاقد ایراد به نظر می‌رسد.

۲. اطلاق بندهای «ب» و «پ» این ماده شامل جرائم عمومی نظامیان نیز می‌شود و لذا این موارد خارج از مصادیق اصل ۱۷۲ قانون اساسی است، لکن این موارد بر اساس موافقت مقام معظم رهبری و طی نامه شماره ۴۲۹۹/۷۳/م مورخ ۱۳۷۳/۱۱/۲۰ رئیس قوه قضائیه در صلاحیت محاکم نظامی قرار

گرفته است.

موضوع این دو بند به شرح ذیل به موافقت مقام معظم رهبری رسیده است:
سازمان قضائی نیروهای مسلح طی نامه شماره ۷/۹/۱۰۹۰۱/۷۳ مورخه ۱۳۷۳/۱۱/۳ به محضر ریاست محترم قوه قضائیه پیشنهاد نمود از مقام معظم رهبری کسب اجازه شود که «سازمان قضائی نیروهای مسلح مجاز باشد به جرائم امنیتی پرسنل نیروهای مسلح و جرائم در حین خدمت آنان رسیدگی شود».

این درخواست توسط ریاست قوه قضائیه به استحضار مقام معظم رهبری رسیده است و موافقت معظم له طی نامه شماره ۴۲۹۹/۷۳/م ۱۳۷۳/۱۱/۲۰ قوه قضائیه به سازمان قضائی ابلاغ شده است:

بر اساس این اجازه

«۱- سازمان قضائی نیروهای مسلح مجاز است به کلیه جرایم امنیتی پرسنل نیروهای مسلح رسیدگی نماید.

۲- سازمان قضائی نیروهای مسلح مجاز است به جرایم در حین خدمت نیروهای مسلح رسیدگی نماید.»

اما در خصوص این موافقت نکات ذیل حائز اهمیت می باشد:

اول اینکه در اجازه نامه اخیر قید «و نیز تا پنج سال پس از خاتمه خدمت» وجود ندارد. بلکه این قید در نامه ای (نامه شماره ۷/۱۱/۱۷/۴۲۶۸۰ مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۲۶) که از سوی سازمان قضائی

نیروهای مسلح به مقام معظم رهبری به منظور پیش بینی یکسری موارد در لایحه آئین دادرسی نیروهای مسلح تقدیم شده بود، به جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی کشور اضافه شده است.

ثانیاً در اجازه نامه مقام معظم رهبری که بوسیله رئیس قوه قضائیه ابلاغ شده است، به جرائم اعضای نیروهای مسلح در محل خدمت اشاره نشده است، لذا با توجه به این امر می‌توان این قسمت از بند «ب» که جرائم اعضای نیروهای مسلح در محل خدمت را به نحو اطلاق در صلاحیت سازمان قضائی نیروهای مسلح قرار داده است مغایر اصل ۱۷۲ قانون اساسی و اجازه نامه‌های مقام معظم رهبری دانست.

۱. بند «ت» از جهت اشتغال بر جرائم عمومی نظامیان، خارج از مصادیق اصل ۱۷۲ قانون اساسی است.

البته لازم به ذکر است که موضوع این بند نیز در گردشکار سازمان قضائی نیروهای مسلح به شماره ۷۴۶۷۰ مورخ ۱۳۸۸/۱۰/۳۰ به محضر مقام معظم رهبری در خصوص لحاظ نمودن رسیدگی به جرائم پنج گانه در آئین دادرسی نیروهای مسلح وجود دارد که بر اساس نامه شماره ۱۸۲۹۷/۱/۲۰/۱۱/۲۰ ف ک مورخ ۱۳۸۸/۱۱/۱۴ دفتر فرماندهی کل قوا به استحضار مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا رسید و ایشان مقرر فرمودند، پیشنهاد ستاد کل اقدام شود و همچنین پیشنهاد سازمان قضائی نیروهای مسلح (تا سیر تصویب پیشنهاد فعلاً اقدام شود) را ستاد کل بررسی کارشناسی کند (که)

تأیید شد (توسط رئیس ستاد کل) اقدام شود.

لازم به توجه است که در بند «ت» به جرائم مربوط به روانگردان‌ها نیز علاوه بر جرائم مربوط به مواد مخدر اعضای نیروهای مسلح اشاره شده است. در این خصوص هرچند در گردش کار تقدیمی به مقام معظم رهبری صرفاً به جرائم مربوط به مواد مخدر نیروهای مسلح اشاره شده است ولیکن می‌توان گفت روانگردان‌ها نیز بخشی از مواد مخدر محسوب می‌شوند.

لازم به ذکر است که طبق بند «پ» ماده (۳۰۳) قانون آئین دادرسی کیفری^(۱) مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴، رسیدگی به جرائم موضوع بند «ت» ماده (۲۸) این طرح در صلاحیت ذاتی دادگاه انقلاب است.

۲. بند «ث» این ماده، نیز به دلیل اینکه شامل غیرنظامیان و جرائم غیرنظامی است خارج از مصادیق اصل ۱۷۲ قانون اساسی است و ماده (۳۱) این طرح هم که اعضای نیروهای مسلح را بیان کرده، کارکنان وزارت اطلاعات را جزء اعضای نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران ندانسته

۱. ماده ۳۰۳- به جرایم زیر در دادگاه انقلاب رسیدگی می‌شود:

الف- جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی، محاربه و افساد فی‌الارض، بغی، تبانی و اجتماع علیه جمهوری اسلامی ایران یا اقدام مسلحانه یا احراق، تخریب و اتلاف اموال به‌منظور مقابله با نظام

ب- توهین به مقام بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران و مقام رهبری

پ- تمام جرایم مربوط به مواد مخدر، روان‌گردان و پیش‌سازهای آن و قاچاق اسلحه، مهمات و اقلام و مواد تحت کنترل

ت- سایر مواردی که به‌موجب قوانین خاص در صلاحیت این دادگاه است.

است.

لکن در این خصوص نیز در اجازه‌نامه شماره ۱۱۶۸_۳۰/۱ مورخ ۱۳۷۰/۱۰/۱۹ مقام معظم رهبری^(۱) این موضوع در صلاحیت محاکم نظامی قرار داده شده است.

لازم به ذکر است که در تاریخ ۱۳۶۶/۹/۲۰ وزیر اطلاعات وقت از محضر حضرت امام خمینی (ره) درخواست می‌نماید به لحاظ ضرورت حفظ اطلاعات و اسناد طبقه بندی شده جمهوری اسلامی، جرایم پرسنل وزارت اطلاعات در دو مورد زیر در سازمان قضائی نیروهای مسلح رسیدگی شود:

۱- جرایم مربوط به تخلف پرسنل اطلاعات از وظایف قانونی آنان.

۲- سایر جرایم آنان در مواردی که پرونده مربوطه مشتمل بر اطلاعات طبقه بندی شده و اسرار جمهوری اسلامی باشد.

تشخیص موارد فوق نیز بر عهده رئیس یا معاونین سازمان قضائی نیروهای مسلح قرار داده شود.

رهبر انقلاب نیز با این درخواست موافقت نمودند و از طریق رئیس وقت دیوان عالی کشور مراتب را به سازمان قضائی نیروهای مسلح ابلاغ می‌نماید. در سال ۱۳۷۰ نیز رئیس وقت قوه قضائیه مجدداً طی نامه شماره

۱. «۱- جرایم مربوط به تخلف پرسنل اطلاعات از وظایف قانونی آنان

۲- سایر جرایم آنان در مواردی که پرونده مربوطه مشتمل بر اطلاعات طبقه‌بندی شده و اسرار جمهوری اسلامی باشد.»

۱۳۷۰/۴۵/۷۰م مورخ ۱۳۷۰/۱۰/۹ درخصوص رسیدگی به جرایم پرسنل وزارت اطلاعات از محضر مقام معظم رهبری کسب تکلیف نموده که معظم له نیز طی نامه شماره ۱۱۶۸_۳۰/۱ مورخ ۱۳۷۰/۱۰/۱۹ مقرر فرمودند در مورد مذکور، بخشنامه رئیس وقت دیوان عالی کشور به خاطر حفظ اطلاعات همچنان لازم است در سازمان قضائی نیروهای مسلح رسیدگی شود.

۳. در بند «ج» این ماده نیز اطلاق جرائم اسرای ایرانی عضو نیروهای مسلح در مدت اسارت و جرائم اسرای بیگانه در مدت اسارت آنان در ایران از جهت اینکه شامل جرائم غیرنظامی و نظامیان غیر ایرانی می‌شود مغایر اصل ۱۷۲ قانون اساسی است و در همین رابطه نیز شورای نگهبان در نظریه شماره ۳۳۹۹ مورخ ۱۳۷۱/۳/۲۵ خود درخصوص «لایحه مجازات جرائم نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران»، تبصره «۳» ماده (۱) لایحه اخیرالذکر را که بیان می‌داشت: «به کلیه جرایم اسرای جنگی در دادگاه‌های نظامی رسیدگی می‌شود» به این شرح خلاف قانون اساسی دانسته بود: «چون مستفاد از قانون اساسی این است که اصل بر عام‌بودن دادگاه‌ها است و دادگاه‌های خاص مذکور در اصل (۱۷۲) شامل اسراء جنگی و خصوصاً جرائم عمومی آنها نمی‌شود این تبصره خلاف قانون اساسی شناخته شد»، لکن با توجه به این‌که ماده (۲) «قانون تعیین حدود صلاحیت دادرها و دادگاه‌های نظامی

کشور»^(۱) مصوب ۱۳۷۳/۵/۶ مجمع تشخیص مصلحت نظام که در اجرای بند
بند «۸» اصل ۱۱۰ قانون اساسی به تصویب رسیده، عیناً همین مورد را مقرر
کرده است، فاقد ایراد به نظر می‌رسد.

۴. بند «ج» این ماده رسیدگی به «جرائم خاص مرتبط با وظایف انتظامی کارکنان
یگان‌های حفاظت سازمان‌های مشمول دستورالعمل تشکیل یگان‌های
حفاظت دستگاه‌های کشوری مصوب فرماندهی کل قوا» را در صلاحیت
سازمان قضایی نیروهای مسلح قرار داده است. این یگانها در نهادها و
سازمانهای متعددی نظیر گمرک، راه آهن جمهوری اسلامی ایران، سازمان
میراث فرهنگی و گردشگری، سازمان منابع طبیعی، وزارت نفت و ... وجود
دارند و مقررات اداری و استخدامی کارکنان این یگانها بر اساس دستورالعمل
تشکیل یگان‌های حفاظت دستگاه‌های کشوری مصوب ۱۳۷۹/۴/۵ به تصویب
مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا (به غیر از کارکنان نیروهای مسلح)
مقررات جاری دستگاه می‌باشد. (بند ۴-۲) و این یگانها در شرایط عادی در
تابعیت دستگاه ذیربط می‌باشند و در شرایط خاص به تشخیص ستاد کل
نیروهای مسلح و یا شورای امنیت کشور تحت کنترل عملیاتی ناجا قرار
می‌گیرند (بند ۱-۴) لذا کارکنان این یگانها اصولاً غیر نظامی می‌باشند و در

۱۰. ماده ۲- جرائمی که اسرای ایرانی عضو نیروهای مسلح، در مدت اسارت مرتکب شده‌اند، و
نیز جرائم اسرای بیگانه در مدت اسارت‌شان در کشور، در سازمان قضائی نیروهای مسلح
رسیدگی می‌شود.

نتیجه این بند از جهت اینکه مشتمل بر غیرنظامیان و جرائم غیرنظامی می‌باشد، مغایر اصل ۱۷۲ قانون اساسی است.

۵. اطلاق بند «ح» از جهت اینکه شامل جرائمی غیر از جرائم خاص نظامی می‌شود، خارج از صلاحیت دادگاه‌های نظامی موضوع اصل ۱۷۲ قانون اساسی است، لکن جرائم موضوع این بند نیز طی گردش کاری که سازمان قضائی نیروهای مسلح جهت درج در لایحه آئین دادرسی نیروهای مسلح خدمت مقام معظم رهبری تقدیم نموده بود وجود دارد.

ماده (۲۹) - مغایرت با اصل ۱۷۲

این ماده نیز مبتنی بر ایرادات وارده نسبت به صلاحیت دادگاه‌های نظامی، واجد ایراد است.

ماده (۳۰) - مغایرت با اصل ۱۷۲

اطلاق حکم این ماده، از دو جهت مغایر اصل ۱۷۲ قانون اساسی است. اول اینکه به موجب اصل ۱۷۲ قانون اساسی محاکم نظامی برای رسیدگی به جرائم مربوط به وظایف خاص نظامی یا انتظامی اعضاء ارتش، ژاندارمری، شهربانی و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی تشکیل می‌گردد. لذا با توجه به اینکه این ماده مقرر داشته به جرائم **نظامیان غیرایرانی** در دادگاه نظامی رسیدگی شود، مغایر این اصل از قانون اساسی است.

دوم اینکه اطلاق جرائم موضوع این ماده شامل جرائم غیرنظامی نیز می‌شود و لذا از این جهت نیز مغایر اصل ۱۷۲ قانون اساسی است.

لازم به ذکر است که طبق بند «الف» ماده (۳۰۳) قانون آئین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴ رسیدگی به جرائم موضوع این ماده در صلاحیت ذاتی دادگاه انقلاب است.^(۱)

ماده (۳۱) - مغایرت با اصل ۱۷۲

در خصوص بند «ج» این ماده، از جهت این که بخشی از «کارکنان سازمانهای وابسته به نیروهای مسلح» نظیر کارگران فنی شرکت های اقتصادی وابسته به قرارگاه خاتم الانبیاء سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، اعضاء نیروهای مسلح محسوب نمی شوند، اطلاق رسیدگی به جرائم آنها در دادگاه های نظامی، مغایر اصل ۱۷۲ قانون اساسی است.

۱. ماده ۳۰۳- به جرایم زیر در دادگاه انقلاب رسیدگی می شود:

الف - جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی، محاربه و افساد فی الارض، بغی، تبانی و اجتماع علیه جمهوری اسلامی ایران یا اقدام مسلحانه یا احراق، تخریب و اتلاف اموال به منظور مقابله با نظام

ب - توهین به مقام بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران و مقام رهبری

پ- تمام جرایم مربوط به مواد مخدر، روان گردان و پیش سازهای آن و قاچاق اسلحه، مهمات و اقلام و مواد تحت کنترل

ت- سایر مواردی که به موجب قوانین خاص در صلاحیت این دادگاه است.

امام خمینی (ره):

و از شورایی محترم نگهبان می‌خواهم و توصیه می‌کنم، چه در نسل حاضر و
چه در نسل مابقی آیند، که با کمال دقت و قدرت و ظایف اسلامی و ملی خود
رایینا و تحت تأثیر هیچ قدرتی واقع نشوند و از قوانین مخالف با شرع مطهر و
قانون اساسی بدون هیچ ملاحظه‌ای جلو گیری نمایند.

(سخن امام، ج ۲۱، ص ۴۲۲)

بزهشکده شورای نگهبان

تهران، خیابان شهید سپهبد قزنی، کوچه خسرو، پلاک ۱۲

صندوق پستی: ۱۴۶۳-۱۳۱۴۵ تلفکس: ۸۸۳۳۵۰۴۵

info@shora-rc.ir

www.shora-rc.ir